

**ULUSLARARASI VEYSEL KARENİ VE MÂNEVÎ
KÜLTÜR MİRÂSİMİZ SEMPOZYUMU**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON UWAYS AL-QARANİ AND
OUR MORAL CULTURAL HERITAGE**

المؤتمر الدولي حول أوبس القرني وتراثنا الثقافي المعنوي

20-21 Mayıs/ May / مايو / 2011

Editör

Mehmet Bilen - Şevki Efe

Uluslararası Veysel Karenî Ve Mânevî Kùltür Mirâsımız Sempozyumu

T.C.

Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü

Bitlis Bölge Müdürlüğü

Yayın Koordinatörü

M. Sait Sancar

Bölge Müdür Vekili

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet Kurtođlu

Editör

Mehmet Bilen – Şevki Efe

ISBN:

978-605-4510450

Sertifika No:

17088

Basım Yeri

Matser Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Gersan Sanayi Sitesi 2307 Sokak No: 42

Ergazi / Yenimahalle - ANKARA

Tel: 0.312 255 75 15

Adres

Taş Mah. İslahiye Medresesi Hükümet Konağı Arkası BİTLİS

Tel: 0.434 226 65 60 – 226 65 65 – 226 65 64 Faks: 0.434 226 65 61

Ankara • 2012

ŞİÎ İRFANCILIĞININ TARİHSEL KAYNAKLARI

- İMÂMÎ LİTERATÜRDE VEYSEL KARANÎ -

Doç. Dr. Sıddık Korkmaz¹

Özet

İrfanî geleneğin önemli isimlerinden olan Veysel Karanî hakkında erken dönem eserlerinde fazla bilgi bulunmama ile birlikte efsanevî kişiliği ile İmâmî Şîî çevreler tarafından tanınan, bilinen ve sevilen bir şahıstır. Onun hakkında İmâmî kaynaklarda yer alan bilgi ve nakiller, diğer kaynaklarda bulunan rivayetlerden daha az değildir. Rivayetlere göre Veysel, Yemen'den çıkıp Hicaz'a kadar Hz. Peygamber'i görmek için gelmiş fakat ona kavuşamamıştır. Buna karşılık Hz. Peygamber onu tanımakta ve ona selâm ile birlikte ümmetinden günahkarlar olanların büyük bir kısmına şefaateceği müjdesini vermektedir. Bu haberi Hz. Ömer döneminde alabilmiş olan Veysel, Tâbiünden birisi olarak, Hz. Ali'nin saflarında, Muaviye'ye karşı savaşmış ve Sıffin'de şehit olmuştur. Hayatı boyunca dünyaya itibar etmemiş bir derviş ve meczup gibi yaşamış ve arkasında kendi adına izafe edilen güzel dua metinleri ve gayba imanın timsalini bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Hz. Ömer, Hz. Ali, Üveys el-Karanî ve Duası

Giriş

İmâmiyye Şîa'sı öteki Şîî mezhepler gibi irfan geleneğine mensup bir yapı arz eder. Bu oluşum en başta imamet fikri, buna bağlı olarak vasîlik anlayışı, mehdîlik, gizli ilim, İsm-i Azam bilgisi ve gaybdan haber verme gibi unsurlar üzerine kurulmuştur². Bilhassa Yeni Eflatunculuktan beslenerek felsefî bir arka plana sahip olan ve İslamî çevrelerde daha çok gulât tarafından işlenen bu anlayış zaman içinde mezhep tarafından arındırılıp sistemleştirilerek öğretinin çatısı haline getirilmiştir. Sadece Şîilik, Hz. Ali ve on iki imam ile sınırlı kalmayan bu zihniyet, gaybî - lâhûtî bilgiyi, zahirî - nâsûtî aleme taşıyarak, zaman içinde Veysel Karanî /Üveys el-Karanî gibi isimleri de sisteme dahil etmiş, ruhânî âlimler ve arifler listesini oluşturmuş ve daha sonraki zamanlarda ortaya çıkan birçok tasavvufî akım ve anlayışları da bünyesine katmıştır. Bilimsel bir bakış açısıyla bakıldığında oldukça sorunlu görünen, ancak zaman içinde şöhret bulup özellikle halk İslam'ının önemli bir damarını temsil eden Karanî, bu listede yer alan gözde şahsiyetlerden birisidir³. İslam dünyasının birçok bölgesinde onun adına türbeler yapılmış, şiirler söylenmiş ve dua metinleri izafe edilmiştir.

¹ Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

² Korkmaz, Sıddık, *Hz. Ali'nin Vasîliği Düşüncesi*, Konya 2008, s. 19 vd.

³ Ocak, Ahmet Yaşar, *Veysel Karenî ve Üveysilik*, Dergah Yayınları, İstanbul 2002, 19 vd.

- Uluslararası Veysel Karanî Ve Mânevî Kültür Mirâsımız Sempozyumu -

İrfanî gelenek İslam düşüncesinin önemli bir kanadını oluşturmaktadır. Bu düşünceyi sadece Şîa'nın malı olarak görmek doğru değildir. Tarih boyunca Müslümanların geliştirdiği insan anlayışında bu bakış açısının önemli etkilerini görmek mümkündür. Mesela İnsan kelimesi tesniye bir yapıdan oluşmakta, yani 'iki ins' veya 'iki insan' anlamına gelmektedir. Anlamı itibariyle bu kelimenin bir tarafını akıl/bilgi, diğer tarafını kalp/gönül doldurmaktadır. Kamil insan ancak bu iki özelliği, kendi benliğinde birleştirdiği zaman ortaya çıkmaktadır. İşte bu noktada Şîî irfancılığı; daha çok aklın geride kalıp, gönlün öne çıktığı yapıyı temsil etmektedir.

Çalışmamızda irfanî geleneğin önemli bir kanadını temsil eden İmâmî Şîî literatüründe bu ismin ne şekilde yer aldığı, hangi şahıs ve olaylarla ne gibi fikirlerle ortaya konulduğu incelenmeye çalışılacaktır. Söz konusu mezhebin yazılı kaynakları esas alınacak ve tarafsız bilimsel metot takip edilecektir.

1. Erken Dönem İmâmî - Şîî Kaynakları

Veysel Karanî, erken dönem Şîî tabakât kitaplarında bilinen ve tanınan bir isimdir. Hayatı hakkında diğer kaynaklarda yer alan rivayetlerden daha fazla malumat bulunmamaktadır. Genellikle onun Tâbîinden olduğu şeklindeki bilinen nakiller zikredilmektedir¹.

Şîî müellefât içerisinde karşılaştığımız en eski kayıt Nasr b. Mûzâhim (212/827)'in *Vak'atu Sıffin* adlı eserinde yer almaktadır. Kısa bir cümlelik ifadeyle onun Hz. Ali'nin askerleri arasında Sıffin'de yaralandığına yer verilir². Bir cümlelik bu kaydın benzerini erken dönem eserlerinde de görmek mümkündür. Mesela *Nehcü'l-Belâğâ*'nın müellifi olan Seyyid Radî (406/1015) Sıffin ile ilişkili olan rivayeti vermekte³, onun söylediklerini Şeyh Müfid (413/1022) zenginleştirmektedir⁴. Önemli kaynaklardan birisi olan İbn Ebi'l-Hadîd ise Veysel'i zahit ve âbidliği ile meşhur birisinin arkadaşı olarak takdim etmektedir⁵.

Veysel Karanî'nin hayatından haber veren imamî kaynaklardaki en erken rivayetlerin bu müellifler tarafından toparlandığını söylemek mümkündür. Onların bazen sadece isim zikrederek veya bazen de bir cümlelik nakilleri, daha sonraki müellifler tarafından genişletilmektedir. Öteki müellif ve eserleri kaynakçada belirtildiği ve biri diğerinin tekrarı durumunda olduğu için burada yer verilmeyecektir.

¹ Bkz. el-Keşşî, Muhammed b. Amr (IV/X. asrın yarısı), *Ricâlu Keşşî*, Meşhed, 1348/1929, c. 2, s. 314 vd.; *İhtiyârü Marifeti'r-Ricâl*, el-Ma'rûf bi Ricâlî Keşşî, tdk., Mirdâmâd el-Esterâbâdî (1041/1631), thk., Seyyid Mehdi er-Recâî, Kum, 1404, c. 2, s. 314 vd; et-Tûsî, Ebû Cafer Muhammed b. Hasan (460/1607), *Ricâlu's-Şeyh et-Tûsî*, Necef 1381/1961, s. 57, 444; İbn Dâvûd Hillî (IV/X. asrın yarısı), *Ricâlu İbn Dâvûd*, Tahran, 1383/1963, s. 63; Allâme Hillî, Ebû Mansûr el-Hasan b. Yusuf b. Mutahhar el-Esedî (726/1325), *Ricâl*, thk., Cevâd el-Kayyûmî, Kum, 1411/1990, s. 24.

² Nasr b. Mûzâhim b. Seyyâr Minkârî (212/827), *Vaka'tu's-Sıffin*, Kum, 1403/1982, s. 24; İbn Ebi'l-Hadîd, Abdulhamîd Hibetullah b. Muhammed b. el-Hüseyn (655/1257), *Şerhu Nehci'l-Belâğâ* (1-20), Kitaphane-i Âyetullah Maraşî, Kum 1404/1984, c. 8, s. 9.

³ Seyyid Radî (406/1015), *Hâsâisu'l-Eimme*, Mecmeu'l-Buhûs, Âsitâni Kuds 1406/1990, s. 53 vd.

⁴ Müfid, Ebû Abdullah Muhammed (413/1022), *el-İhtisâs*, Kum 1413/1992, s. 61; *el-Cemel*, Şeyh Müfid Kongresi, Kum 1413/1997, s. 108; *İrsâd*, Kum 1413/1992, c. 1, s. 315-316.

⁵ İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerh*, c. 18, s. 56.

2. Veysel Karanî ve Hz. Peygamber

Veysel Karanî'nin hayatı boyunca Hz. Peygamber ile görüşüp görüşmediği, İmâmî kaynaklar açısından da önemli bir sorundur. Sünnî ve gayri Sünnî kaynakların çoğunda olduğu gibi Karanî bu dünyada iken, beşer gözü ile Hz. Peygamber'i görmemiş ve onunla sohbet etmemiştir. Sufi kaynaklarda yer alan şekliyle, manâ ve müşâhede aleminde görüştüklerine dair herhangi bir nakil bulunmamaktadır. Buna karşın Hz. Peygamber, Veysel'i tanımakta ve ondan haber vermektedir.

Meclisi'nin, İbn Şâzân'ın *Fedâil* adlı eserinden aktardığına göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "(*Veysel'in kabilesi olan*) Karn taraflarından cennet kokusu geliyor. Seni özleyorum ey *Üveys el-Karanî*. Sizden kim ona kavuşursa benim selamımı söylesin!" Bunun üzerine Hz. Peygamber'den, Üveys el-Karanî'yi anlatması istenilir. O da: "Onu göremezseniz görmeye çalışın, onunla karşılaşsanız ona ilgi ve özen gösterin. Onun şefaatiyle Rebîa ve Mudar kabilesi miktarınca günahkâr cennete girecektir. Beni görmediği halde bana iman etmiştir. Halifem emîru'l-mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib'in yanında Sıffin'de şehid olacaktır"¹.

Rivayetlere göre Hz. Peygamber Veysel'in hem şefaathane olacağını müjdelemiş hem de onu Hz. Ömer'e emanet etmiştir. Bu meyanda bir gün ashabına şöyle demiştir: "Size ümmetimden adı *Üveys el-Karanî* olan birisini müjdelirim. O Rebîa ve Mudar kabilesi kadar kimseye şefaathane edecektir." Sonra da Hz. Ömer'e şöyle demiştir: "Ey Ömer! Onunla karşılaşsan selamımı söyle!"² Rivayetin devamı Hz. Ömer'in onunla Mekke'de hacılar arasında karşılaşmasını anlatmaktadır.

İmâmî kaynaklar açısından yaklaşıldığında Hz. Peygamber döneminde yaşamış olması gereken ve ona karşı büyük bir aşk ve muhabbet besleyen birisinin onunla görüşüp görüşmediği cevaplanması gereken bir soru olarak durmaktadır. Elimizdeki malzemeden yola çıkıldığında da olumlu cevaba ulaşmak mümkün değildir.

3. Veysel Karanî ve Hz. Ömer

Hz. Ali'nin imameti konusundaki görüşlerinden dolayı İmâmî çevrelerin Hz. Ömer'e mesafeli durdukları ve onun aleyhine sözler sarf ettikleri bir vakıdır. Ancak irfancılık söz konusu olunca mezhepçiliği bastırılmış ve onu geri plana itmiş gibi görünmektedir. Çünkü imâmî kaynaklarda Veysel Karanî ile Hz. Ömer'in karşılaşması meselesi anlatılmaktadır. Hz. Peygamber döneminden sonra Hz. Ebû Bekir dönemi ile ilgili bazı hatıraların da bulunması gerekirken, neden bu dönemin atlandığı ayrıca dikkat çekmektedir. Ve maalesef bu soruya cevap vermek de bu gün için zordur.

İmâmî kaynaklara göre, Hz. Peygamber'den tavsiye ve emanet almış olan Hz. Ömer, Veysel'i soruşturmaya başlar. Kendisine bir gün onun Kûfe'de olduğu haberi ulaşır. Hac mevsiminde, onunla karşılaşmak ümidiyle Hacılar arasında aramaya başlar ve onu nihayet ashabı ile birlikte bulur. O, görünüşü itibarıyla güzel, fakat çok acınacak durumdadır. Veysel'i tanıyanlar Hz. Ömer'in onu sormasından pek hoşnut olmazlar ve derler ki: "Ey müminlerin emîri senin gibi birisinin kendisi hakkında soru sormayacağı birisini arıyorsun. Çünkü o aramızda aklı kıt ve çocuklarla düşüp kalkan

¹ Verâm İbn Ebî Fâris (605/1209), *Mecmûatu Verâm*, İntişârâtü Mektebeti Fakîh, Kum trz., c. 1, s. 154; Muhammed Bâkir (1110/1698), *Bihâru'l-Envâr* (1-110), Beyrut 1404/1698, c. 42, s. 155.

² el-Keşşî, *Ricâl*, c. 2, s. 314 vd.; Mirdâmâd, *İhtiyâru Marîfeti'r-Ricâl*, c. 2, s. 314 vd.; Nisaburî, Muhammed b. Hasan Fetâl (508/114), *Ravzatu'l-Vâizîn*, c. 2, s. 289-90; el-Mecclisî, *Bihâr*, c. 42, s. 156-157.

- Uluslararası Veysel Karanî Ve Mânevî Kültür Mîrâsımız Sempozyumu -

birisidir." Bunun üzerine Hz. Ömer, işte bundan dolayı onu aradığını söyler ve der ki: "Ey Üveys Hz. Peygamber sana ulaştırmam için bana bir mektup bıraktı. O mektupta sana selam söylüyor ve bana haber verdiğiğine göre sen Rebîa ve Mudar sayısınca insana şefaate edeceksin." Bunun üzerine Üveys hemen secdeye kapanır, ağlamaya başlar ve bu halde uzun süre kalır. Secdeyi ve ağlamayı, çevresindekilerin, onun ölmüş olacağını düşünecekleri kadar uzatır. Bu arada etrafındakiler Üveys'e, Hz. Ömer'in halife olduğunu haber verirler. O da başını kaldırır ve Hz. Ömer'e bunun doğru olup olmadığını sorar. Hz. Ömer bu sözü tasdik ederek Veysel'den kendisine şefaate etmesini ister. Aynı şekilde orada bulunanlar da Veysel'in şefaatinin ve kendilerini bağışlamasını isterler. Bunun üzerine Üveys, Hz. Ömer'e: "Ey müminlerin emiri beni meşhur ettin ve helak ettin!" diyerek kalabalığın arasına karışır¹.

Tarih boyunca adaleti ile meşhur olan, akılcılığı ve mantık çerçevesindeki davranışları ile temayüz etmiş olan Hz. Ömer'in bu türden davranışlar sergilemesi oldukça güçtür. Burada anlatılanların; "Her geceyi Kadir bil - Her gördüğünü Hızır bil!" türünden oluşturulmuş bir hikâye olduğu ihtimali kuvvetlidir. Öte yandan Şii olmayan kaynaklarda Hz. Peygamber'den Veysel'e bir "hurka" emanet edilmiş iken, İmâmî kaynaklarda bu hurkanın bir mektuba (risale) dönüşmesi ilgi çekmektedir.

4. Veysel Karanî ve Hz. Ali

İmâmî kaynaklara göre Hz. Ali ile Veysel Karanî'nin bu dünyada iken buluşmaları üç defa gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi Cemel Vakası, diğeri Sıffin Savaşı, üçüncüsü ise bir kadın ile kocası arasındaki tartışmaya hakemlik ettiği zamandır. İmâmî müelliflerden olan Şeyh Müfid, Üveys el-Karanî'yi, Cemel Savaşında Hz. Ali'ye beyat edenlerin arasında sayar². Buna göre Hz. Ali ile Veysel'in ilk karşılaşmaları Cemel Vakası'nda gerçekleşmiş olmaktadır. Lakin bu dönemi tasvir eden rivayetler çoğu zaman Sıffin ile karıştırılmış gibi görünmektedir.

Meclisi'nin muhtemelen Şeyh Müfid'den naklettiği Hz. Ali'nin Cemel, Sıffin ve Nehrevan savaşları hakkında aktardıklarını derlediği rivayetlere göre, bu savaşlar olmadan önce, Talha ve Zübeyr umre için Ali'den izin istemeye gelirler. Ali bunların umreye değil Basra'ya gitmek istediklerini tahmin eder. Sonra İbn Abbas'a bu bilgi ve izni Allah'ın izni ile onlara verdiğini, Allah'ın onların hilelerini boşa çıkaracağını ve kendisini onlara karşı muzaffer edeceğini söyler. Aynı rivayetin devamında Hz. Ali, Cemel savaşında ordusunu yerleştirdiği yer olan Basrada'ki, Zi Kâr denilen mevkiide oturup beyat alırken, Kûfe'den tam bin kişinin geleceğini beklemektedir. İbn Abbas gelenlerin sayısının dokuz yüz doksan dokuz olduğunu fark eder. Gelenler artık tükenir ve bu durumdan endişelenir. Tam bu sırada sırtında yünden elbisesi olan elinde kılıç, kalkan ve bazı savaş aletleri olan birisi daha çıkar gelir. Hz. Ali'nin yanına yaklaşır ve elini uzatmasını, çünkü ona beyat edeceğini söyler. Hz. Ali onun beyatını kabul eder ve kim olduğunu sorar. O da Üveys el-Karanî

¹ el-Keşşî, *Ricâl*, c. 2, s. 314 vd.; Mîrdâmâd *İhtiyârü Marîfeti'r-Ricâl*, c. 2, s. 314 vd.; el-Meclisi, *Bihâr*, c. 42, s. 156-157.

² Müfid, *el-Cemel*, s. 108.

- Uluslararası Veysel Karanî Ve Mânevî Kültür Mîrâsımız Sempozyumu -

olduğunu bildirir¹. Bunun üzerine Hz. Ali kendisi hakkında Hz. Peygamber'in ona kavuşacağı şeklinde haber verdiğini, onun Allah'ın hizbinden olduğunu, şehit olarak öleceğini, onun şefaatiyle Rebfa ve Mudar kabilesince insanın cennete gireceğini müjdelediğini nakleder. İbn Abbas daha sonra Karanî'nin oradan ayrıldığını haber verir².

Meclisî'nin Cemel için anlattığı İbn Abbas'ın ve dokuz yüz doksan dokuz kişinin bulunduğu rivayetin ilk kaynağı Seyyid Radî olarak görünmektedir. Esbağ b. Nübâte kanalıyla anlattığı rivayete göre, Sıffin'de, Hz. Ali'ye doksan dokuz kişi beyat etmiş, o da yüzüncü kişinin nerede olduğunu sorarak, Hz. Peygamber'in bildirdiğine göre o gün kendisine yüz kişinin beyat etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine yün elbiseli ve kılıcıyla birlikte bir adam gelmiştir. Hz. Ali ile Veysel Karanî'nin Sıffinde karşılaşması ise bu sırada olmuş, Hz. Ali ile aralarında geçen konuşmadan sonra Veysel orada Ali'ye beyat etmiş ve daha sonra onun saflarında savaşmıştır³. Bu rivayette anlatılan olay Sıffin'de geçmekte, Cemel ile ilişkilendirilmemektedir. Seyyid İbn Tavus tarafından aynı olay Cemel ile ilişkilendirilerek sayı doksan dokuzdan, dokuz yüz doksan dokuza çıkarılmaktadır⁴.

Hz. Ali ile Veysel Karanî'nin üçüncü karşılaşması oldukça yakın dönem müelliflerinden olan Muhaddis Nuri'nin (1320/1902) *Müstedrekü'l-Vesâil* adlı eserinde zikredilmektedir. Hz. Ali'nin hükümleri (kazâ) başlığı altında, Üveys el-Karanî'nin kendisinden nakille anlattığı olaya göre, Hz. Ali bir kadın ile kocasının arasındaki tartışmaya hakemlik yapmıştır. Rivayete göre Hz. Ali ile Üveys bir arada iken yanlarına bir kadın gelmiş ve kocasının kendisine olan mihir borcunu vermediğinden şikayet etmiştir. Kadın dört yüz dinar alacağı olduğunu, erkek ise ona borcunun elli dirhem olduğunu ileri sürmüş, bunun üzerine kadın, Hz. Ali'den o adama yemin ettirmesini istemiştir. Hz. Ali de kadının isteği doğrultusunda, eğer yalan söylüyor ise daha yerinden kalkmadan Allah'ın kendisini cezalandırması yönünde bir yemin etmesini istemiştir. Bunun üzerine adam bu şekilde yemin etmeyeceğini, Hz. Peygamber'in yanında böyle yemin eden birisine, daha yerinden kalkmadan Allah'ın ona bir ateş musallat ettiğini, aynı şeyin başına gelmesinden korktuğunu ve bundan dolayı kadına vaad ettiği miktarı ödeyeceğini söylemiştir⁵. Daha önceki eserlerde bulunmayan bu hikâye Hz. Ali'nin haklıdan yana olduğunu ve Veysel'in de buna şahitlik ettiğini imâ etmektedir.

İmâmî eserlerde Veysel Karanî ile Hz. Ali'nin bu dünyadaki karşılaşmalarından başka bir de ahirette buluşmaları söz konusu edilmektedir. Şeyh Müfid'in *el-İhtisâs*'ında yer alan ve Meclisî'nin aynen naklettiği hadise göre kıyamet günü bir münâfî şöyle seslenir: "Sözünde duran ve ahdini bozmayan Hz. Peygamber Muhammed b. Abdillâh'ın yardımcılarını nerede?" Bunun üzerine Selman, Mikat ve Ebû Zerr ayağa kalkarlar. Daha sonra: "Hz. Peygamber'in vasisi Ali b. Ebî Tâlib'in yardımcılarını (havarileri) nerede?" diye seslenir. Bunun üzerine de Amr b. el-Hamak el-Huzâf,

¹ Rivayetin kısa bir özeti için bkz. Deylemî, Hasan b. Ebi'l-Hasan (841/1437), *İrşâdu'l-Kulûb*, neşr. İntişârâtü Şerif Rızâ, Baskı yeri yok, 1412/1991, c. 2, s. 224.

² Müfid, Ebû Abdullâh Muhammed (413/1022), *İrşâd*, Kum 1413/1992, c. 1, s. 315-316; Tabersî, Emînu'l-İslâm, Fadl b. Hasan (548/1153), *Alâmu'l-Verî*, Dâru'l-Kütübî'l-İslâmiyye, Tahran trz., s. 170, Kutbeddin Râvendî (573/1177), *el-Harâic ve'l-Cerâih*, Müessesetü İmam Mehdî, Kum 1409/1993, c. 1, s. 199-200; el-Mâzenderânî, Muhammed b. Şehri Âşûb (588/1192), *Menâkubu Âli Ebî Tâlib (1-4)*, Kum 1379/1959, c. 2, s. 268; el-Meclisî, *Bihâr*, c. 41, s. 299-300; c. 42, s. 148.

³ Seyyid Radî, *Hasâisu'l-Eimme*, s. 53 vd.

⁴ Seyyid İbn Tâvûs (664/1265), *Mühecû'd-Deavât*, İntişârâtü Daru'z-Zehâir, Kum 1411/1995, s. 76.

⁵ Muhaddis Nûrî (1320/1902), *Müstedrekü'l-Vesâil* (1-18), Kum 1408/1987, H. 19190, c. 16, s. 73.

- Uluslararası Veysel Karanî Ve Mânevî Kültür Mirâsımız Sempozyumu -

Muhammed b. Ebî Bekr, Benî Esed'in mevlası olan Mîsem b. Yahya et-Temmâr ve Üveys el-Karanî ayağa kalkar¹.

Aynı hadis'in başka bir rivayetine göre Hz. Ali'nin sahabeden meşhur dört yakını olarak Selman-ı Fârisî, Mikdat, Ebû Zerr ve Ammar b. Yâsir, Tâbiîn'den yakınları olarak da Rebîa ve Mudar kabilelerinin üyeleri sayısınca kişiye şefaât edecek olan Üveys el-Karanî ve diğer isimler zikredilir². Şîî müellefat içinde bu rivayetler kronolojik olarak daha sonraki imamların ashabının havarilerinin haberleri ile zenginleştirilerek devam eder.

5. Veysel Karanî'nin Zahitliği

İmâmî kaynaklarda Veysel Karanî irfan ve hikmet bilgisine sahip bir derviş olarak takdim edilir. Meclisî, bu tasvirlerin bir örneği olarak "melikler ve emirlerin halleri" babında, meşhur olan din büyüklerini anlatırken, ona yer verir. Rivayete göre Üveys el-Karanî kendisine halinin nasıl olduğunu soran birisine şöyle cevap vermektedir:

*"Sabah kalktığımda ve akşam yattığımda cennetle müjdelanmemiş, kendisini ateşten koruyacak bir amel işlememiş, terk edilmesi gereken şeyleri terk etmemiş birisi olduğunu gören birisinin hali nasıl olursa benim halim de öyledir. Allah'a yemin olsun ki; ölüm, onun sıkıntı ve zorluğu, yeniden dirilmenin korkusu, kıyamet gününün sıkıntısı mümine dünyada sevinçli bir hal bırakmaz. Allah hakkı bizde altın ve gümüş bırakmadı³. İnsanlar arasında müminlerin hakkını gözetme endişesi, kendilerine iyiliği emredebdiğimiz ve kötülükten sakandıracığımız bir dost bırakmadı. Onlar bize ayıp, suç ve büyük günah isnat ediyor ve bu işte fâsıklardan yardımcıları buluyor. Fakat bu durum bizim insanlar arasında Allah'ın hakkını yerine getirmemize engel olmuyor."*⁴

Veysel Karanî'nin bu özelliği öteki meşhur Şîî kaynaklarda da anlatılmaktadır. Mesela İbn Ebi'l-Hadîd, eserindeki "hakimlerin sözlerinden bir nebze" başlığı altında, onu Üveys b. Âmir el-Keranî olarak tanımlar ve Heram b. Hayyân adlı birisi ile karşılaşırken anlatır. Rivayete göre Heram, Üveys'le karşılaşır ve ona adıyla seslenir. Aynı şekilde Üveys de onun selamını alır ve ona adıyla hitap eder. Bunun üzerine Heram onu sıfatlarından tanıdığını ve onun kendisini nasıl tanıdığını sorar. Üveys de cevaben; atların birbirini tanıdığı gibi, müminlerin ruhlarının da birbirine benzediğini ve tanıyabileceğini söyler. Heram, ondan kendisine tavsiyede bulunmasını ister, o da kılıcını alıp denizlere açılmasını tavsiye eder. Son olarak rızkını nasıl temin ettiğini sorar. O da Allah'a güvenmesini tavsiye ederek bu konuda şüphe içinde olmamasını tavsiye eder⁵.

İmâmî kaynaklara göre irfanî bilgi ve bakış açısına sahip olan Veysel, insanlardan uzaklaşma ve vahdeti sevmekte, bu duygu ve düşüncüyü edinebilmek için bir rahip ile sohbet etmektedir. İbn Fehd

¹ Müfid, *el-İhtisâs*, s. 61; el-Meclisî, *Bihâr*, c. 66, s. 342. Aynı rivayet Hz. Hüseyin'in havarileri kimlerdir, şeklinde devam ettirilerek de nakledilir. Bkz. Müfid, *el-İhtisâs*, s. 61; daha sonra Muhamed Bâkır ve Cafer es-Sâdik'ın havarileri ile devam eder. Bkz. Nisaburî, *Ravzatu'l-Vâizîn*, c. 2, s. 282-283; el-Meclisî, *Bihâr*, c. 34, s. 675.

² el-Meclisî, *Bihâr*, c. 34, s. 674.

³ Aynı rivayetin değişik kaynaklardaki nakli için bkz. Verâm İbn Ebî Fâris, *Mecmûa*, c. 2, s. 241; İbn Fehd el-Hillî (841/1437), *'İddetü'd-Dâî*, Dâru'l-Kütübî'l-İslâmî, baskı yeri yok, 1407/1986, s. 124.

⁴ Deylemî, Hasan b. Ebi'l-Hasan (841/1437), *A'lâmu'd-Dîn*, Mûessesetu Âl-i Beyt, Kum 1408/1987, s. 325; el-Meclisî, *Bihâr*, c. 72, s. 368.

⁵ İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerh*, c. 3, s. 126.

- Uluslararası Veysel Karanî Ve Mânevî Kültür Mîrâsımız Sempozyumu -

el-Hillî, imanın hakikati, riyadan kurtuluş, insanlardan uzaklaşarak dini koruma ve selamete erme, vakarlı görünme ve yüceliğini gizleme konularını anlatırken bu sohbe yer verir. Rivayete göre Üveys bir rahibe uğrar ve dünyadan niye uzaklaşıp yalnızlığı tercih ettiğini sorar. Rahip de cevaben ona şöyle der: “*Ey genç! (Vahdet) yalnızlığın tadını almış olsan onu sen de sever ve ondan lezzet alırsın. Yalnızlık, ona ısındığın takdirde ibadetin başı ve evvelidir*” der. Üveys yeniden uzlet içindeki insanın yalnızlıkta ne bulacağını sorar. Rahip de insanların şerrinden emin olmak ve onlardan kibar muamele görmek istiyorsa, bunu yalnızlıkla elde edeceğini ve böylece rahata ereceğini anlatır. Rahibin konuşması yalnızlığın fazileti üzerine devam eder¹. Böylece Veysel bir rahip kadar yalnızlık ve uzlet ehli olarak tanımlanmış olur.

Veysel Karanî'nin ibadet ehli olduğu yönünde İmâmî kaynaklarda çokça rivayet bulunmaktadır. Çevresindekiler onu fazla ibadeti ve az yemekten dolayı nefesine olan baskısı sebebiyle mecnun birisi olarak tanımlarlar. Evinden ezandan önce çıktığı ve akşamdan sonra döndüğü, bundan dolayı yüzünü pek gören kimsenin olmadığı aktarılır².

6. Veysel Karanî'nin Duası

Şîî kaynaklarda Veysel Karanî'ye izafe edilen iki dua metni yer almaktadır. Ulaşabildiğimiz kaynaklar arasında, ilk örneklerini İbrahim b. Ali Âmilî Kefamî'nin *el-Beledü'l-Emîn* adlı eserinde gördüğümüz³ bu dualar oldukça mübalağalı bir biçimde takdim edilmektedir.

Meclisî'nin naklettiğine göre kim bu dua ile yakarırsa; Allah onun duasına icabet edecek ve bütün ihtiyaçlarını giderecektir. Hz. Peygamber, açlık ve susuzluk çeken birisinin bu duadaki isimler ile yalvardığında, onun açlık ve susuzluğunu Allah Teala'nın gidereceğini, bir dağ başında dahi olsa, dağın onun susuzluğunu gidermesini istediği kadar genişleyeceğini, bu dua ile bir deliye (mecnun) şifa istense, onun deliliğinin kalkacağını ve doğumda güçlük çeken bir kadına bu dua ile yardım dilense, Allah'ın o kadının doğumunu kolaylaştıracağını buyurmuştur. Buna ilaveten kırk Cuma gecesi bu duayı okuyan kimsenin Allah ile kendisi arasındaki bütün günahlarını affedeceğini veya zalim bir sultanın yanına giren bir adamı, o zalim sultanın şerrinden esirgeyeceğini, kimin de bu duayı okuyarak uykuya dalarsa, uyuduğunda Allah'ın ona bu duadaki her bir harfin arasında, yüzleri güneşten yetmiş bin defa daha güzel olan yetmiş bin tane ruhânî melek göndereceğini ve her bir meleğin ona istiğfar ederek dua edeceğini ve onun iyiliklerini yazacağını müjdelemiştir. Aynı şekilde büyük günah işlemiş olsa bile bu duayı edenin bütün günahlarının affedileceğini ve geceleyin ölürse şehit olarak öleceğini bildirmiştir. Allah'ın bu duayı edeni, onun ailesini, (duanın edildiği caminin) imamı ve müezzinini de bağışladığını haber vermiştir⁴.

Aynı şekilde Muhaddis Nurî'nin zikrettiği, Üveys el-Karanî'den, Hz. Ali kanalıyla nakledilen bir hadiste, Hz. Peygamber mealen şöyle buyurmuştur: “*Kim yatmadan önce bu duayı ederse, Allah*

¹ Bkz. İbn Fehd el-Hillî (841/1437), *et-Tahsis*, Medresetü İmam Mehdî, Kum 1406/1990, s. 13.

² Verâm İbn Ebî Fâris (605/1209), *Mecmûa*, c. 1, s. 154.

³ Tûsî bu duayı Muhammed b. Vehbân Muhammed adlı birisinin naklettiğini bildirmektedir. Bkz. et-Tûsî, (460/1607), *Ricâlu's-Şeyh et-Tûsî*, s. 444.

⁴ el-Meclisî, *Bihâr*, c. 92, s. 390-391.

- Uluslararası Veysel Karânî Ve Mânevî Kültür Mîrâsımız Sempozyumu -

*duasının her harfi için yüzleri güneşten yetmiş bin defa daha güzel olan yedi bin ruhanî melek gönderir, o melekler onun için istiğfar eder, dua eder ve bu duanın hasenatını da o kula yazarlar*¹:

Seyyid ibn Tavus'un anlattığı, Hz. Ali'nin, Veysel Karânî'ye öğrettiği diğer dua ise aynı şekilde birçok şeye şifa olarak tasvir edilmiştir. Rivayete göre Hz. Peygamber bu dua ile dua eden bir kula Allah Tealâ'nın icabet edeceğini ve defalarca Peygambere halef kılacağını bildirmiştir. Birisi bu duayı etse, akan su durur, açlık ve susuzluk çeken birisi bu duayı okusa Allah, onun açlık ve susuzluğunu giderir, birisi bu dua ile herhangi bir dağın yerinden kaldırılmasını istese o dağ yerinden kaldırılır, doğum güçlüğü çeken bir kadının bu duayı okusa Allah, ona doğumunu kolaylaştırır, yangın çıkan bir şehrin ortasında evi bulunan bir kimse bu duayı okusa, şehirdeki bütün evler yansa bile onun evi yanmaz ve kurtulur, bir kimse bu duayı kırk Cuma gecesi okusa, Allah o kul ile insanlar arasındaki ilişkilerinden kaynaklanan bütün günahlarını affeder, gamlı ve kederli bir kimse bu duayı okusa, Allah, onun gam ve kederini giderir ve bu dua ile zalim bir sultana beddua eden birisine Allah icabet eder. Duayı nakleden müellif aslında bu duanın faziletlerinin daha da fazla olduğunu, ancak sözü kısa kestğini bildirmektedir².

¹ Duanın metni şu şekildedir:

يا سلام، المؤمن، المهيم، العزيز، الجبار المتكبر، الطاهر المطهر، القاهر القادر المقدر، يا من ينادي من كل فج عميق بالسنة شتى ولغات مختلفة وحوادث أخرى، يا من لا يشغله شأن عن شأن، أنت الذي لا تفترك الأمانة ولا تحيط بك الأمانة، ولا يأخذك نوم ولا سنة، يسر لي من أمري ما أخاف عسره، وفرج من أمري ما أخاف كربه، وسهل لي من أمري ما أخاف حزنه، سبحانه لا إله إلا أنت إني كنت من الظالمين، عملت سوءاً وظلمت نفسي فاغفر لي إنه لا يغفر الذنوب إلا أنت، والحمد لله رب العالمين ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم وصلى الله على نبيه محمد وآله وسلم تسليماً

Duanın Türkçesi: "Ey es-Selam, el-Mümin, el-Müheymin, el-Aziz, el-Cebbâr, el-Mütekebbir, et-Tâhir, el-Mutahhar, el-Kâhir, el-Kâdir, el-Muktedir olan Allah'ım. Ey en derin sıkıntı ve ihtiyaçlarda kendisine çeşitli diller ve lisanlar ile iltica edilen, Ey kendisini bir sıkıntının meşgul etmediği, Ey zamanın kendisini değiştirmedeği ve mekanın kendisini kuşatmadığı, kendisini uyku ve uyuklamanın tutmadığı, işlerimi, zorluğundan ve sıkıntısından korktuğum şeylere karşı kolaylaştır! Seni tesbih ederim ve Senden başka ilah yoktur, şüphesiz ben zalimlerden oldum, kötülüğümü ve nefsimi zulmettiğimi bildim, beni bağışla, şüphesiz senden başka günahları bağışlayacak yoktur. Alemlerin rabbi olan Allah'a hamd olsun, yüce ve güçlü olan Allah'tan başka gücü yeten yoktur. Nebisi olan Muhammed ve âline selam olsun." Bkz., Seyyid İbn Tâvûs (664/1265), *Mühecû'd-Dua'vât*, İntişârâtü Daru'z-Zehâir, Kum 1411/1995, s. 103; İbrahim b. Ali Âmilî Kefamî (905/1499), *el-Beledü'l-Emîn*, baskı yeri ve tarihi yok., s. 377 vd; Muhaddis Nûrî, *Müstedrek*, H. 5335, c. 5, s. 48.

² Duanın metni de şu şekildedir:

بسم الله الرحمن الرحيم اللهم إني أسألك و لا أسأل غيرك و أرغب إليك و لا أرغب إلى غيرك أسألك يا أمان الخائفين و جار المستجيرين أنت الفتح ذو الخيرات مقبل العثرات ماحي السيئات و كاتب الحسنات و رافع الدرجات أسألك بأفضل المسائل كلها و أنجحها التي لا ينبغي للعباد أن يسألوك إلا بها يا الله يا رحمان و بأسمائك الحسنى و أمثالك العليا و نعمك التي لا تحصى و بأكرم أسمائك عليك و أحبها إليك و أشرفها عندك منزلة و أقربها منك وسيلة و أجزلها مبلغا و أسرعها منك إجابة و باسمك المخزون الجليل الأجل العظيم الذي تحبه و ترضاه و ترضى عن من دعاك به فاستجبت دعائه و حق عليك ألا تحرم سائلك و بكل اسم هو لك في التوراة و الإنجيل و الزبور و الفرقان و بكل اسم هو لك علمته أحدا من خلقك أو لم تعلمه أحدا و بكل اسم دعاك به حملة عرشك و ملائكتك و أصفياؤك من خلقك و بحق السائلين لك و الراغبين إليك و المتعوذين بك و المتضرعين لديك و بحق كل عبد متعب لك في بر أو بحر أو سهل أو جبل أدعوك دعاء من قد اشتدت فاقته و عظم جرمه و أشرف على الهلكة و ضعفت قوته و من لا يثق بشيء من عمله و لا يجد لذته غافرا غيرك و لا لسعيه سواك هربت منك إليك معترفا غير مستكف و لا مستكبر عن عبادتك يا أنس كل فقير مستجير أسألك بأنك أنت الله لا إله إلا أنت الحنان المنان بديع السماوات و الأرض ذو الجلال و الإكرام عالم الغيب و الشهادة الرحمن الرحيم أنت الرب و أنا العبد و أنت المالك و أنا المملوك و أنت العزيز و أنا الذليل و أنت الغني و أنا الفقير و أنت الحي و أنا الميت و أنت الباقي و أنا الفاني و أنت المحسن و أنا المسيء و أنت الغفور و أنا المذنب و أنت الرحيم و أنا الخاطي و أنت الخالق و أنا المخلوق و أنت القوي و أنا الضعيف و أنت المعطي و أنا السائل و أنت الأمين و أنا الخائف و أنت الرازق و أنا المرزوق و أنت أحق من شكوت إليه و استغثت به و رجوته لأنك كم من مذنب قد غفرت له و كم من مسيء قد تجاوزت عنه فاغفر لي و تجاوز عني و ارحمني و عافني مما نزل بي و لا تفضحتني بما جيتته على نفسي و خذ بيدي و بيد والدي و ولدي و ارحمنا برحمتك يا ذا الجلال و الإكرام

Duanın Türkçesi: *Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, Ey Allah'ım yalnız Senden isterim ve Senden başkasından istemem. Yalnız Sana yönelirim, Senden başkasına yönelmem. Ey korkanların güvenliği ve*

- Uluslararası Veysel Karanî Ve Mânevî Kültür Mirâsımız Sempozyumu -

Veysel'e izafe edilen bu duaların büyük bir mübalağa ile tanıtıldığı açıktır. Allah kullarının dualarını doğrudan işitebilir ve dilediğine dilediği gibi icabet edebilir. Bu metinlerin üzerinde daha fazla durmaya gerek yoktur.

7. Veysel Karanî'nin Ölümü

İmâmî kaynaklar Veysel Karanî'nin ölümünü Sıffin savaşında ve şehit olarak tasvir ederler. En eski kaynaklardan olan Şeyh Müfid'in, Câbir el-Cu'fi kanalıyla Cafer es-Sâdık'tan naklettiğine göre Hz. Peygamber'in cennetle müjdelediği ve bunların Hz. Peygamber'i görmediği Tâbînden üç kişi Hz. Ali ile birlikte Sıffin'e katılmıştır. Bunlar arasında Üveys el-Karanî de bulunmaktadır¹. Meclisî de muhtemelen aynı rivayeti aktarmakta lakin o Veysel Karanî'yi bir yerde yaralı², başka bir yerde de ölmüş birisi olarak tasvir etmektedir³.

Sıffin'deki ölümünü anlatan öteki rivayetler ise Veysel Karanî'nin iki kılıç, ok ve mızrağı ile gelmesi, Hz. Ali'ye selam verdikten sonra onunla vedalaşması, Rebîa kabilesinden olan taraftarları ile birlikte savaşa katılıp şehit olması şeklindedir⁴. Anlatılanlara göre şehitler arasında onun da cenazesini bulan Hz. Ali onun namazını kaldırır ve onu defnedir⁵.

emanetçilerin komşusu başkasından değil sadece Senden isterim. Sen hayırların sahibi ve onları açan, tuzaklardan koruyan ve günahları silensin, iyilikleri yazan ve dereceleri yükseltensin. Senden istenecek şeylerin en güzelini, Yâ Allah ve Yâ Rahmân ismin ile ve daha başkasına muhtaç olunmayacak isimlerin ile ve Esmâ-i Hüsnâ'yla beraber öteki yüce isimlerin ile istiyorum. Senden sayısız nimetlerini en cömert, en sevgili ve en şerefli ve vesile bakımından Sana en yakın ve cevap vermen bakımından en çabuk olan isimlerin ile istiyorum. Senin sevdiğin ve razı olduğun, mahzun, celil ve yüce olan isimlerin ile istiyorum. Sana dua edenden razı olduğun ve duasına cevap verdiğin isimlerin ile istiyorum. Senden istediği zaman onları mahrum etmediğin kimselerin hakkı için istiyorum. Tevrat'ta, İncil'de Zebur'da ve Furkan'daki isimlerin ile istiyorum. Yarattıklarına öğrettiğin ve öğretmediğin isimlerin ile Arşı taşıyan ve öteki meleklerin Sana yakardığı isimler ile yarattıkların içinde saf ve temiz kullarının çağırıldığı isimler ile istiyorum. Sana yalvaranların, Sana sığınanların hakkı için, karadaki, denizdeki, dağdaki ovadaki bütün kullarının hakkı için Senden istiyorum. Sıkıntısı artan, günahları çoğalmış, helakî yaklaşmış, kuvveti zayıflamış, amelîne güvenmeyen, hatalarına Senden başka bağışlayıcı bulamayan ve Senden başka kaçacak yeri olmayan, boynu bükük kimsenin yalvarması ile Sana yalvarıyorum. Ey bütün fakirlerin dostu olan Allah'ım Senden istiyorum. Çünkü Sen, kendisinden başka ilah olmayansın. Sen seven ve nimeti bol olansın, göklerin ve yerlerin sahibisin, celal ve ikram sahibisin, görünen ve görünmeyeni bilen, Rahmân ve Rahîmsin. Sen Rabsin ben kulum, Sen sahipsin ben köleyim, Sen azîzsün ben zelilim, Sen zenginsin ben fakirim, Sen yaşayansın ben ölenim, Sen bakîsin ben fanîyim, Sen güzelsin ben çirkinim, Sen bağışlayansın ben günahkarım, Sen rahîmsin ben isyankarım, Sen yaratansın ben yaratılanım, Sen güçlüsün ben zayıfım, Sen ihsan edensin ben yalvaranım, Sen güvenlik verensin ben korkanım, Sen rızık verensin ben rızıklananım. Hoşnut olmadıklarının yardımına koşacak olan yine Sensin. Çünkü Sen nice hatalı ve günahkârları affettin. Ey Allah'ım beni de bağışla, bana merhamet et, başıma gelenlerden beni koru, gizli günahlarımı sakla, benim, ana-babamın ve çocuklarımın elinden tut. Ey celal ve ikram sahibi olan Allah'ım bize rahmetinle muamele et... Bkz. Seyyid İbn Tâvûs, Mûhecü'd-Dua'vât, s. 104; Bkz. el-Meclisî, Bihâr, c. 92, s. 391-392.

¹ Bu isimlerden diğer ikisi, Zeyd b. Suhân el-Abdî ve Cündebü'l-Hayr el-Ezdî'dir. Cündebü'l-Hayr diye tanımlanan ismin Ebû Zer olma ihtimali bulunmakta ve ayrıca araştırmayı değer niteliktedir. Bkz. Müfid, *el-İhtisâs*, s. 81.

² el-Meclisî, *Bihâr*, c. 33, s. 65.

³ el-Meclisî, *Bihâr*, c. 32, s. 618. Veysel Karanî'nin efsanevî kişiliği kabrinin nerede olduğu konusunda da kendisini gösterir. Onun kabrinin Yemen'de olduğu olmak üzere, Kazvin, Kirmanşah, Şam yakınlarındaki Bâbu'd-Daîm kabristanı, Hicaz, Horasan, Hindistan ve bunlara ilaveten Türkiye'de Bursa'nın Gemlik yolu üzerinde Atıcılar meydanında, Manisa, Mardin, Kurtalan, Lice ve Siirt'in Baykan İlçesi yakınlarındaki türbe de onun mezarı olarak bilinmektedir. Bkz., Ocak, *Üveysilik*, 83 vd.

⁴ el-Keşşî, *Ricâl*, c. 2, s. 316-317; Mîrdâmâd *İhtiyârü Marîfeti'r-Ricâl*, c. 2, s. 316-317.

⁵ el-Mâzenderânî, *Menâkıb*, c. 3, s. 177; el-Meclisî, *Bihâr*, c. 32, s. 584.

- Uluslararası Veysel Karenî Ve Mânevî Kültür Mîrâsımız Sempozyumu -

Veysel Karanî hakkında aktarılan rivayetler şayet gerçeği ifade ediyor ve gerçekten böyle bir şahsiyet yaşamış ise Sıffin'de ölmüş ve orada defnedilmiş olmalıdır. Ona izafeten yapılan mezar ya da türbeler, ya onun hayatında iken ziyaret ettiği yerler ya da makamı olarak kabul edilmelidir. İrfanî gelenek açısından ikinci ihtimal en makbulü olarak görünmektedir.

Sonuç

İmamî kaynaklarda tasvir edilen Veysel Karanî, on iki imamın çoğunda olduğu gibi gizemli, efsanevî bir kişilik ve yaşantıya sahiptir. Hiç görmediği halde Hz. Peygamber'e iman etmiştir. Meczip ve derviş bir yaşantı sürmüştür, dertlere derman olan dua bilgisine sahip olmuş, dünyaya hiç itibar etmemiş, haklının yanında ve haksızın karşısında yer almıştır. Yalnızlığı seçmiş, öyle yaşamış ve bu yaşantısının ödülü olarak Mudar ve Rebîa kabileleri miktarınca günahkâra şefaate etme ayrıcalığı kazanmıştır. Muâviye'ye düşman ve Hz. Ali'ye dost olmuş, bu dostluğunu onun saflarında savaşmış, orada şehit olmakla göstermiştir. Özetle irfanî geleneğin ideal bir tipi olarak, Şiîliğin daha ortaya çıkmadığı dönemde yaşamış bir Şii olarak tasvir edilmiştir.

Kaynaklar

- Allâme Hillî, Ebû Mansûr el-Hasan b. Yusuf b. Mutahhar el-Esedî (726/1325), *Ricâl*, thk., Cevâd el-Kayyûmî, Kum 1411/1990.
- Deylemî, Hasan b. Ebi'l-Hasan (841/1437), *İrşâdu'l-Kulûb*, neşr. İntişârâtü Şerif Rızâ, Baskı yeri yok, 1412/1991.
- _____, *A'lâmu'd-Dîn*, Müessesetu Âl-i Beyt, Kum 1408/1987.
- el-Keşî, Muhammed b. Amr (IV/X. asrın yarısı), *Ricâlu Keşî*, Meşhed, 1348/1929; tlk.; Mîrdâmâd el-Esterâbâdî (1041/1631), *İhtiyâru Marifeti'r-Ricâl*, *el-Ma'rûf bi Ricâli Keşî*, thk., Seyyid Mehdi er-Recâî, Kum 1404/1983.
- el-Mâzenderânî, Muhammed b. Şehri Âşûb (588/1192), *Menâkıbu Âli Ebi Tâlib*, Kum 1379/1959.
- el-Meclisî, Muhammed Bâkir (1110/1698), *Bihâru'l-Envâr* (1-110), Beyrut 1404/1698.
- İbn Dâvûd Hillî (VI/XII asrın sonu), *Ricâlu İbn Dâvûd*, Tahran 1383/1963.
- İbn Ebi'l-Hadîd, Abdulhamid Hibetullah b. Muhammed b. el-Hüseyn (655/1257), *Şerhu Nehci'l-Belâğa* (1-20), Kitaphane-i Âyetullah Maraşî, Kum 1404/1984.
- İbn Fehd el-Hillî (841/1437), *et-Tahsîs*, Medresetü İmam Mehdî, Kum 1406/1990.
- _____, *'İddetü'd-Dâî*, Dâru'l-Kütübi'l-İslâmî, baskı yeri yok, 1407/1986.
- İbrahim b. Ali Âmilî Kefamî (905/1499), *el-Beledü'l-Emîn*, baskı yeri ve tarihi yok.
- Korkmaz, Sıddık, *Hz. Ali'nin Vasîliği Düşüncesi*, Konya 2008.
- Kutbeddin Râvendî (573/1177), *el-Harâic ve'l-Cerâih*, Müessesetu İmam Mehdî, Kum 1409/1993.
- Muhaddis Nûrî (1320/1902), *Müstedrekü'l-Vesâil* (1-18), Kum, 1408/1987.
- Müfid, Ebû Abdullah Muhammed (413/1022), *el-İhtisâs*, Kum 1413/1992.
- _____, *İrşâd*, Kum 1413/1992.
- _____, *el-Cemel*, Şeyh Müfid Kongresi, Kum 1413/1997.
- Nasr b. Mûzâhim b. Seyyâr Minkâri (212/827), *Vaka'tu's-Sıffin*, Kum 1403/1982.
- Nisaburî, Muhammed b. Hasan Fetâl (508/114), *Ravzatu'l-Vâizîn*, İntişârâtü Rızâ, Kum trz.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Süfliğin Geleneğinin Efsânevi Öncüsü Veysel Karenî ve Üveysilik*, Dergah Yayınları, İstanbul 2002.
- Seyyid İbn Tâvûs (664/1268), *Müheccü'd-Deavât*, İntişârâtü Daru'z-Zehâir, Kum 1411/1995.
- Seyyid Radî (406/1015), *Hasâisu'l-Eimme*, Mecmeu'l-Buhûs, Âsitâni Kuds 1406/1990.
- Tabersî, Emînu'l-İslam, Fadl b. Hasan (548/1153), *Alâmu'l-Verî*, Dâru'l-Kütübi'l-İslamiyye, Tahran trz.
- Verâm İbn Ebî Fâris (605/1209), *Mecmûatu Verâm*, İntişârâtü Mektebeti Fakîh, Kum trz.